

KAYBOLAN KÜLTÜR DEĞERLERİMİZ VE TOPLUM(6)

İdeal Yokluğu

İdeal kelimesi, dilimize Fransızcadan geçme bir kelimedir. Anlamı ise; düşüncenin tasarlayabileceği bütün üstün özellikleri kendinde toplayandır. Dilimizde ülkü kelimesi de aynı anlamda kullanılmıştır. Ülkü, tutmadığı için yerine Fransızcadan alınan ideal kelimesi yerleşmiştir. Eskiden biz ideal yerine mefkûre kelimesini kullanıyorduk. Ziya Gökalp bu kelimeyi çok kullanır. Yine eskiden kültür yerine de hars tabiri kullanılıyordu. Sadettin Nüzhet (Ergun)- Mehmet Ferit (Uğur)'un bir eserinin adı "**Konya Vilayeti Halkiyat Ve Harsiyatı**"dır. Şu öz Türkçeci ve uydurmacıların yaptığına bakın. "**Mefkûre**"yi Arapça diye attılar, yerine Fransızca "ideal" kelimesini aldılar. "Biraz vicdan, biraz suur" demeden edemiyor insan.

Mefkûre yani ideal, toplum, özellikle de gençlik için son derece önemlidir. İdealsiz yetiştirilen bir gençlik gelecek için tehlike oluşturabilir. Önceleri ailede ve okulda çocuğa verilen ideal sayesinde şahsi meselelerden çok topluma, devlete ve millete hizmet unsuru öne çıkartırdı. Bu, zaman içerisinde tamamen

unutuldu. Şahsi meseleler ve menfaat öne çıkartıldı. Şimdi gençliğin ideali en iyi okullarda okumak, mevki ve makam sahibi olmak, köşeyi bir an önce dönmekten ibarettir. Büyüklerin ideali de gençlerinkinden farklı değildir. Onların en başta gelen idealleri iyi bir araba ve ev sahibi olmak, lüks bir hayat sürmektir. Yapılan araştırmalar bilhassa son yirmi yıl içerisinde gençliğin idealinde büyük değişiklikler olduğunu ortaya koymuştur.

Biz de yine eskiden toplumun bir Kızıl Elma'sı vardı. Anadolu kapıları Türklere 1071'de Malazgirt Savaşı ile açılmıştı. Bundan sonra Türk'ün Kızıl Elma'sı, İstanbul'un fethi oldu. İstanbul'un fethinden sonra da Kızıl Elma, Beç yani Viyana'ya kaydırıldı. Yine eskiden Osmanlı'da insanlar yaptıkları her işin dinime mi, devlete mi veya milletime mi zararı dokunur düşünce ve hassasiyetiyle hareket ederdi. Şimdi bu hassasiyetten de eser kalmadı.

Necip Fazıl: "**Tomurcuk derdinde olmayan ağaç, odundur**" yani üstat, ideali olmayan insan, odundan farksızdır demek istiyor. Bir yabancı fikir adamı da: "**İdeal denilen**

Dr. Mehmet
Ali UZ

şey bir yıldız benzer, ona hiçbir zaman yetişemeyiz, ama tıpkı denizcilere olduğu gibi bize de yolunu gösterir”.

İdeal bu kadar önemlidir. Japonya, gençliğine verdiği idealle büyük devlet oldu. Bu sebeple gençliğimizi yüksek ideallerle yetiştirmek mecburiyetindeyiz.

Gençliğin Yetiştirilmesinde Gösterilen İhmal

Zaman zaman gençlik ile ilgili konulara temas etmiştik. Fakat konuyu müstakil bir başlık altında incelemenin faydalı olacağını düşünüyorum. Ben, ilkokuldan üniversiteye kadar bütün eğitim kurumlarında görev aldım. En az yirmi beş yılım eğitimle geçti. Adım adım gençliğin nereden nereye geldiğini takip ettim. Bu konuda ilerlemeden ziyade hep gerileme müşahede ettim. Cumhurbaşkanımızın bu konuda: “Sınıfta kaldık” sözü acı bir itirafın ifadesidir. Fen bölümleri, sosyal bölümlere göre biraz daha iyi.

Konuyu biraz geriden alalım. Osmanlı'nın son dönemine ve Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar, eskiden Rüştüye, sonradan Ortaokul dediğimiz mekteplerde Arapça, Farsça yanında bir de Fransızca okutulurdu. Rüştüye mezunları Osmanlıca'yı hem okur, hem de yazarlardı. Günümüzde hangi bölüm olursa olsun böyle bir durum hiçbir üniversite mezununda bile görülmemektedir.

Annem 1332, yani 1916 doğumlu idi. O, Osmanlıca'yı hem okur hem de yazardı. Annemle-babamın Osmanlıca mektuplaştıklarını hatırlarım. Cumhuriyet Dönemi'nde, eğitimdeki kalite ve seviye bazı çarpıklıklara rağmen 1940'lı yıllara kadar devam etti. Bundan sonra seviye ve kalite düşmeye başladı. Sık sık eğitim alanında değişiklikler yapıldı. Değişiklikler hep öğrenciye kolaylık sağlayan şekillerde oldu. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi dilde ki

zafiyet üniversite sıralarına kadar sirayet etti. Devamlı: “Gençlik geleceğimizin teminatıdır” der dururuz, ama bir türlü eğitimde seviye ve kalitenin yükselmesini temin edemedik. Gençliğe verilen emek ve harcanan para hiçbir zaman boşa gitmez. Bunun böyle olması gerektiğini düşünüyorum.

Aile Yapısındaki Büyük Çözülme

Türk aile tipi, dünyada en sağlam aile tiplerinden birisi idi. Bir asırdır Avrupa ve Amerika'da devam eden aile çöküntüsünü önlemek için onlara, Türk aile tipini örnek almayı tavsiye ediyorlardı. Yarım asra yakın bir zamandan beri bu çöküntü bize de sirayet etti. Nikâhsız birliktelikler, feminist cereyanlar, her geçen gün artan boşanmalar, milli ve manevî değerlerdeki zayıflama, aile içindeki güvensizlik, ahlâki çöküntü, fuhuş, lüks hayat yaşama arzusu Türk aile yapısına büyük zarar verdi.

Yapılan araştırmalara göre boşanmalar her geçen gün artıyor, bir türlü önü alnamıyor. Ortada kalan çocuklar perişan oluyor. Bir atasözümüzde: “Erkek vefakâr, kadın cefakâr olmalıdır” derken diğer bir atasözümüzde de: “Evlenmesi bir alaca kuş, geçinmesi bora ile kış” deriz. Ben meslek hayatımda pek çok boşanma davasına girdim. Çok aile faciasına tanık oldum. Bu atasözümüzde ki erkeğin vefakârlığına, kadının cefakârlığına çok az rastladım.

İyi ve tecrübeli bir avukat, anlatılan olaylardan aile birliğinin çekilmez hâle gelip gelmediğini bilir. Adam, yazıhaneye çıkıp geliyor ve karısından boşanmak istediğini söylüyor. Adama eşinden niçin ayrılmak istediğini soruyorum. Adam ipe-sapa gelmez laflar ediyor. Adama espriyle karışık: “Yahu benim hanım senin hanımdan daha kötü, yıllardan beri geçinip gidiyoruz” der, adama nasihat ettikten sonra:

"Git hanıma, çocuklarına sahip çık, ortada kalmasınlar" der, gönderirim. Meslek hayatımda bir yuva yıkılmasına asla sebep olmadım. Hep boşanmaları engellemeye çalıştım.

Bir gün akrabamdan bir hanım geldi: "Mehmet Ali Bey, ben boşanmak istiyorum" dedi. Kocasını mevki ve makam sahibi, fakat içki kullanan, kaba-saba bir adam... Me-seleyi derinleştirdim hanım, boşanmaya yedi-sekiz yıl önce karar vermiş. Çocukları küçük olunca boşanmayı tehir edip yedi-sekiz yıl kocasının kahrına sabretmiş. Çocuklar muayyen yaşa gelince bu kararını tatbik safhasına koymuş. Kadın yerden göğe kadar haklı idi. Açtığım boşanma davası kısa sürece neticelendi. Kadın esas cefakâr ve vefakârlığını bundan sonra gösterdi.

Genellikle çocukların velayeti verilen taraf, devamlı karşı tarafı kötüler ve görüşmeler engellen-diği için bunu devlet nezaretinde yaptırırdı. Bu hanım kocasını kötülemediği gibi çocukları ile babalarının arasındaki münasebete hiç engel olmadı, hep çocuklarını babalarıyla görüşmeye teşvik etti. Az da olsa böyle eşler de çıkıyor.

Ben meslek hayatımda, para-ya tamah edip, hiçbir aile birliğinin yıkılmasına sebep olmadım. Zira aile toplumun temelini teşkil eder. Ailenin yıkılması demek toplumun yıkılması demektir. Bugün biz bunu yaşıyoruz. Mutlu bir aile yuvası için iyi bir eğitime, sabır ve fedakârlığa ihtiyaç vardır. Son zamanlarda Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı kuruldu ama maalesef pek faydası olmadı.

Millî-manevî değerlerimize dönmeden aileyi etkileyen bütün travmalardan aileyi koruyacak

tedbirler almadan, eskiye dönüş pek kolay olmayacaktır. Bu önemli konuya da böylece kısaca temas etmiş olduk.

Vakit
24 TEMİZ PAZARTESİ 2006 • 8. C. ANI 1625

AİLE ÇUKUYOR

"Önce ahlak ve maneviyat" diyen görüşün göttükçe dışlandı ve hatta suçlandı! Türkiye'de toplumun temel olan aile, tam bir çöküş yaşıyor... Son 5 yılda 744 bin boşanma davası açıldı

ANCAK/100
Ankara Eyalet Gözetim ve Korumaya bağlı Ankara 1. Asli Hukuk Mahkemesi'nde yapılan boşanma davaları görülüyor. Mahkeme Başkanı Mustafa Özalp, boşanma davalarının arttığını ve bunun toplumun ahlak ve maneviyatının çökmesine bağlı olduğunu söyledi. Özalp, boşanma davalarının artmasının, aile yapısının çökmesine bağlı olduğunu söyledi. Özalp, boşanma davalarının artmasının, aile yapısının çökmesine bağlı olduğunu söyledi. Özalp, boşanma davalarının artmasının, aile yapısının çökmesine bağlı olduğunu söyledi.

30 YILDA 40 BİN BOŞANMA
Eski zamanlarda boşanma kavramı yoktu. Ancak 1970'lerden itibaren boşanma kavramı yaygınlaştı. Türkiye'de boşanma davalarının sayısı son 30 yılda 40 bin arttı. Bu artışın nedeni olarak aile yapısının çökmesi ve maneviyatın zayıflaması gösteriliyor. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, boşanma davalarının artmasının, aile yapısının çökmesine bağlı olduğunu söyledi.

YERİNE SAKLANMIŞ
Boşanma davalarının artması, aile yapısının çökmesine bağlı olduğunu gösteriyor. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, boşanma davalarının artmasının, aile yapısının çökmesine bağlı olduğunu söyledi.

Aile bombardıman altında

Prof. Cevat Babuşca, boşanma ve TV'nin kazancını uğruna ahlakı tahribata uğrattığını söyledi. Prof. Babuşca, boşanma davalarının artmasının, aile yapısının çökmesine bağlı olduğunu söyledi. Prof. Babuşca, boşanma davalarının artmasının, aile yapısının çökmesine bağlı olduğunu söyledi.

NEREDE O YILLARIN ŞİVLİLİKLERİ, NEREDE ŞİMDİKİLER...

Bu yıl (2022) şivlilik alışılmışın, hatta yaşanılmışın ötesinde bir zenginlikle kutlandı. Ben, şivliliğin böylesine görkemli bir ortamda yaşanıldığını görmemiş, işitmemiş ve bir yerlerde okumamıştım. Reklam panolarını süsleyen bilgilen-dirmeler, gazete sayfalarına renk katan kutlama ilanları, televizyon kanallarında boy atan haberler... Şöyle birkaçını bir hatırlayıverelim de bizim İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda yaşadıklarımıza yol gösteriverelim.

"Selçuklu Şivlilik Çocuk Festivali-ne İlk Gün Yoğunluğu", *Pusul*a, 03 Şubat 2022, Perşembe, 13. sayfanın tamamına yakını bu konuya ayrılmış

"Şivlilik Kardeşliği", *Konya Yeni-gün*, 04 Şubat 2022, Cuma, ilk sayfada büyükçe bir orta başlık. Haber, üçüncü sayfanın tamamına yakınında bol fotoğraflarla devam ediyor.

"Şivlilik Gibi Gelenekselleşecek" başlığı altında ayrıca fener alayı gazetesinin ilk sayfasında yer alıyor. Bu haberin devamı da ikinci sayfada yine bol fotoğraflarla süslenmiş olarak veriliyor.

"Türkiye'nin En Büyük Çocuk Festivaline Dönüştü", *Pusul*a, 07 Şubat 2022, Pazartesi. Haber yine yarım sayfaya yayılmış ve bol fotoğrafla süslenmiştir. Özellikle Selçuklu Kongre Merkezi'ndeki coşkulu toplantının fotoğrafı oldukça ilgi çekmektedir.

"Selçuklu Şivlilik Çocuk Festivali'ne Rekor Katılım", *Konya Postası*, 08 Şubat 2022, Salı. Gazetesinin beşinci sayfası bütünüyle bu habere ayrılmış. Bu arada Selçuklu Belediyesi'nce düzenlenen bir toplantı da yine bol fotoğraflarla zenginleştirilmiştir.

Vaktiyle kaderine terk edilen

şivlilik neredeyse altın çağımı yaşıyordu. Belli yaş gruplarındaki çocuklara dağıtılan şivlilik kutularında nelerin olduğunu bilmiyorum ama doğrusu öğrenmek isterdim. Selçuklu Belediyesi'ne bir alo deyip bilgi istesem belki de evime kadar bir örneğini getireceklerdi ama pandemi günlerinde böyle işlerle uğraşmayı doğru bulmadığımı söylemek isterim.

Şivlilik ne idi, ne oldu? Bu konuda vaktiyle de çok yazılmıştı, hem de İstanbul'da yayımlanan dergilerde. 'Canım, işte çocukların kapı kapı dolaşıp bir şeyler toplamaları...' diye düşünlenlerimiz de olmuştur. Bunlar özellikle Konya merkez ilçesinin dışından gelip de Konya'da yaşayanlar olmuştur. Öyle ya, Çumra'mızda, Sarayönü'müzde bile olmayan bir geleneği, bir güzel âdeti anlamak için Konya doğumlu olmanız gerekirdi. Hatta, doğmak ne kelime, çocukluğunuzda kapı kapı dolaşan birisi olmanız gerekirdi.

Şivlilik üzerine çok şeyler yazıldı, konferanslar verildi. Bu kaynaklardan biri de hepimizin kolayca ulaşabileceği *Konya Ansiklopedisi*'dir. Madde, sayfalarımızın yazı kurulu üyelerinden Ali Işık Bey'in imzasını taşımaktadır. Sayın Işık'ın maddenin sonunda verdiği kaynaklara biz de başkalarını ekleyerek aşağıdaki geçici bir listesi hazırlamış bulunuyoruz. 'Geçici' dememizin sebebi göremediğimiz kaynakların sayıca çokça olmalarıdır. Listemiz, yazıların yayımlanma tarihi esas alınarak hazırlanmıştır.

Kaynaklardan ikisinin sözlük, ikisinin ansiklopedi maddesi, birinin bilimsel bildiri ve birinin de bilimsel makale olduğunu dikkatlerinize sunmak isteriz.

Naci Fikret Baştaç (1936), “Konya Mahallelerinin Eski Bir Âdeti: Namazlık ve Şivlilik”, *Konya*, Eylül, 53.

Memduh Yavuz Süslü (1946), “Köşemden: Konya’da Kırk Yıl İçinde Geçen Ramazan Hatıralarımdan Bazı Belirtiler”, *Babalık* (Konya), 22 Ağustos, 3.

Mustafa Ataman (1960), “Şivlilik”, *Türk Folklor Araştırmaları*. 6 (127), Şubat, 2089-2090.

Mehmet Aydın (1985), Konya’daki Manevî Halk İnançlarının Dinler Tarihi Açısından Tahlili”, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Konya, 1, 19-35.

Saim Sakaoğlu (1985), “Şivlilik”, *Görgü Ansiklopedisi / Geleneklerimiz Göreneklerimiz*, İstanbul, 135-136 ; ve oradan *Çaybaşı Yazıları*, Konya 2000, 86-89.

Saim Sakaoğlu (1991), “Şivlilik”, *Yeni Konya*. 16 Ocak, 3; ve oradan *Prof. Dr. Saim Sakaoğlu’na 55. Yıl Armağam* (hızl. Ali Berat Alptekin), Kayseri, 1994, 306-307.

Doktor Muhammed Muin (1371/1992), *Ferheng-ı Fârisî*, I-IV, Tahran.

Saim Sakaoğlu (1992), “Şivlilik Geliyor”, *Yeni Konya*, 23 Aralık, 3; ve oradan *Çaybaşı Yazıları*, Konya 2000, 83-85.

Mehmet Gündoğdu (1992), “Şivlilik” *Yeni Meram*, 24 Aralık.

Mustafa Kafalı (1995), “Türk Kültürümüzde Nevruz ve Takvimi”, *Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Söleni Bildirileri*, Ankara,

Serdar Mutçalı (1995), *Arapça-Türkçe Sözlük*, İstanbul.

Ali Işık (2000), “Konya’da Namaz ve Şivlilik Âdetleri”, *İpek Yolu* (Konya), III, 18-22.

İsmail Detseli (2010). “Köyde Bişi Günü ve Şivlilik”, *Hatırla Ey Şehir*, Konya, 111-114.

Ali Işık (2013), Şivlilik Adı ve Kökeni Üzerine”, *Merhaba / Akademik Sayfalar*, 13 (16), 15 Mayıs, 254-256.

İsmail Detseli (2014), “Şivlilik (Pi-

şin’in) Tarihçesi”, *Memleket*, 01 Mayıs.

Ali Işık (2015), “Şivlilik”, *Konya Ansiklopedisi*, 8 / S-T, 249-250.

İsmail Detseli (2016), “Köylerde Bişi”, *Pusulâ*, 05 Nisan.

Songül Karaman (2020), “Konya’da Şivlilik ve Fener Alayı Geleneği Devam Ediyor”, *Yeni Konya*, 22 Şubat.

Anuş Gökçe (2020), “Naci Fikret ve Şivlilik”, *Yenigün/Şehrin Hafızası*, 2 (6), 28 Şubat, 91-92.

Kazım Öztürk (2022). “Şivlilik ve Fener Alayı”, *Yeni Konya*, 03 Şubat.

Ve bir de şiir... Şairinden aldığımız özel izinle bu şiiri yazımızın sonunda okuyabileceksiniz.

Bu konuda gençlerden birinin daha oylumlu bir bibliyografya hazırlamasını bekleyelim. Merhumlar; Veli Sabri Uyar, İbrahim Aczi Kendi, Raşit Usman, Afif Evren, Kâzım Köroğlu, Muzaffer Erdoğan, Mahmut Sural, Selçuk Es, Enver Şevki Botsalı, A. Cennap Kendi, A. Sefa Odabaşı, Hasan Özönder, Celaleddin Kışmır, Feyzi Halıcı, Arif Nüşet Turgut, Ahmet Güldağ, Yalçın Dikilitaş, Özgen Küçüköner, Seyit Küçükbezirci, İhsan Kayseri, vb. gibi kalem sahiplerinin de bu konularda yazılarının olduğu muhakkaktır. Her hâlde; Mehmet Ali Uz, M. Sabri Doğan, Ahmet Kuş, vb. hayatta olan kalem sahiplerinin yayınları da gözden geçirilmelidir.

Aşağıda, eski tarihli bazı yazılarımızdan küçük alıntılar yapacağız. Bakalım vaktiyle neler söylemişiz. Sonra da 2022 yılındaki görüşlerimizi ekleyeceğiz.

Yazımız, *Çocuk Gözüyle Eski Konya’da Ramazanlar* adımı taşımaktadır.

“Rahmetli annem Zeliha Hanım, bu üç ayları sayarken daha değişik adları söylerdi. Sanki onun dünyasında Recep yoktu, Şaban yoktu da sadece Ramazan vardı. O, ayları sayarken “İlk Namaz, Orta Namaz...” diye başlardı söze. Zaten şivlilik de bu Namaz’ların ilkiyle ilgili değil miydi? Çocuk dünya-

mızın o güzel tekerlemesini nasıl unutabilirim ki...

Şivli şivli şişirmiş,
Ergen oğlan bişirmiş.
İki çörek, bir börek,
Bize *Namazlık* gerek.

O gün kapı kapı dolaşarak toplanılanlar İlk Namaz ayının gelişinin şerefine, büyüklerin küçüklere birer armağanı değil miydi?

(*Konya* (dergi), 35, 2003, 47-50)

“Günlük telaşelerin arasında bazı değerlerin nasıl ihmal ediyor, unutup gidiyoruz. Şöyle bir etrafımıza bakalım; geçip giden günler bizlere ne gibi yan görevler yüklemiştir. Baş sağlığı gibi, göz aydınlığı gibi, tebrik gibi ve daha niceleri. Günlerin akıp gitmesi bunları yerine getirmemizi engellemelidir; olanca ilgi ve dikkatimizle bu görevlerimizi yerine getirmeliyiz.

Kandil tebriki belki bazı evlerimizde unutulup gitmiştir; ancak o, pek çok evimizde hâlâ eski güzelliğiyle yaşamaktadır. Yarın akşam Regâib Kandili, üç ayların başlangıcı... Anadolu insanı, ilk tohumun tarlaya atılması, ilk hasadın alınması gibi sosyal hayatın belli başlı noktalarını törenlerle kutladığı gibi, dinî mahiyetteki gün ve geceleri de büyük bir hassasiyetle idrak eder, yaşar.

Bu konuda 32 yıl önce, muhterem büyüğümüz, Konya'mızın en eski gazetecisi Mustafa Ataman Beyefendi'nin yazdığı “Şivlilik” yazısından birkaç satır aktarmak istiyorum. Bu yazının altına bugünün tarihini de atmamız mümkün müdür?

“Şivlilik toplamaya çıkan, ellerinde birer torba bulunan 3-5 çocuğu görünce, 35-40 sene evvelini hatırladım. Çocukluk çağımıza tesadüf eden o senelerde Regâib Kandilleri hiç de böyle sönük olmazdı.”

.....

“Şimdiki Attarlar Sokağı'ndaki bütün dükkanlar, rengarenk, irili ufaklı, 'karpuz, davul, sünme, kuyruklu' isimleri verilen kağıt fenerlerle tepeden tırnağa kadar doldurulur ve harıl

harıl satış yapardı. Mumlar, şimdiki-ler gibi uydurma soyundan olmayıp halis ispermeçet cinstendi. Babaların çocuklarına mutlaka birer fener ve kâfi miktar mum almaları âdetti.”

“Diğer taraftan, baba veya annesinden birkaç kuruş koparan 12-18 yaş arasındaki erkek çocuklar da soluğu Attarlarda alır ve beğendiği bir kavalı sahibi olurdu.”

.....

“Kandile bir hafta kala, akşam yemeğinden sonra fenerini alan çocuk sokağa çıkar, yol ortasına gerilen ipe, diğer çocuklar gibi o da asardı. Böylece sokağın ortası fenerle dolarken, davul ve kavallar çalmağa başlardı.” (*Türk Folklor Araştırmaları*, 6 (127), Şubat 1960, 2089)

Sayın Ataman anlatmaya devam ediyor. Baskına gelenler, şivlilik tekerlemesi, “bişi”, pekmeze yapılmış un helvası ve daha niceleri. Yaşlıların dediği gibi “Nerede o eski şivlilikler” demeyeceğim. Bu yılların şivliliklerinin de kendine göre güzellikleri vardır. Bir “mushaf kabı” dikkatiyle dikilen “şivlilik torbaları”nın yerini “poşetler” almış, ne gam; iğde, üzüm, kırık leblebinin yerini gofretler, tadalle'ler, hobby'ler almış, ne gam! Şivlilik yaşıyor ya!

Çocukluğumun 45 yıl öncesi Çaybaşı Caddesi'ni bu gözle yeniden yaşamak istiyorum. Şimdi bir kısmı “dede” olan Hacı Kardeşler Mehmet ve Kadir Özgüzar'ı, İsmail Çeliker'i, Hakkı Mihçiyi, Amcazedeler Ali ve Mevlüt Tollu'yu, Ali Türkdemir'i ve daha nicelerini toplayıp oraya götürsem, hep beraber fenerlerimizi assak, damlardan aşağı attığımız kurumuş üzüm çubuklarını yakıp üzerinden atlasak, ertesi sabah da kapı kapı dolaşıp şivliliğimizi toplasak! Ne güzel olurdu, değil mi?

[Adları sayılanlardan aramızdan ayrılanlara rahmet, hasta olanlara da şifa dilekelerimizi iletiyoruz. 2022]

Bence şehir tarihçiliği için önemli olan bir kitabımızın, “Bazı Gelenekler” başlıklı bölümünde, şivlilik için

söylediğimiz şu üç beş satırı da almadan geçemeyeceğiz:

“Şivlilik, sağlam bez torbaların elimize tutuşturulduğu, yoksa boynumuza asıldığı günlerde mi yaşanıldı, unutulup gitti. Ya Rabbi, o ne heyecandı. Komşu kapıyı, belki de emminizin veya halanızın kapısını çalacaksınız, o ne heyecandı öyle. En güzeli de sonuçta torbayı kontrol etmekte.”

(*Fahrünnisa Mahallesi Çaybaşı Caddesi*. Konya 2015, 99).

Ama siz bize katılmak istemezseniz, televizyonunuzun karşısına geçip bir parçası bu olayları hatırlatan Haloven (Halloween) Bayramını anlatan bir filmi büyük bir arzu ile seyredebilirsiniz. O, ne de olsa bir batı bayramıdır!”

(“Şivlilik Geliyor”, *Yeni Konya*, 23 Aralık, 3; ve oradan Çaybaşı Yazıları, Konya 2000, 83-85)

Eylül 1988’in sonunda, 29 yıl sonra (1959-1988) Konya’mıza dönmüştüm. Bu süre içinde İstanbul’da öğrenci, Tokat’ta lise edebiyat öğretmeni ve Erzurum’da da üniversite hocası olarak bulunmuştum. Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi’nde profesör olarak göreve başladıktan birkaç gün sonra, günümüzde Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi olarak işlevini yerine getiren kuruma önce vekil, sona asil olmak üzere dekan olarak atanmıştım. İki dönem (1988-1994) dekanlığım sırasında, vaktiyle başlatıp sonuçlandırılmayan bir birimi de hayata geçirmiş ve 1989 yılının başlarında *Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi*’ni kurmuştum. Bu birimin başkanlığını, emekli olduğum 20 Mart 2006 yılına kadar birkaç dönem üstlenmiştim.

İşte bu birimin etkinliklerinden olmak üzere bir dizi şivlilik çekimini de gerçekleştirmiştik. Çekimlerden birini, bizim Çaybaşı Caddesi üzerinde bulunan 22 numaralı evimizden başlatmıştık. Evimiz, mahallemizin caddesinde bulunan ikinci kapısı idi.

Karşımızda ise, birkaç hanenin bulunduğu çıkmaz bir sokak, Lütuf Sokak (elbette doğrusu Lütuf Sokağı olmalıydı!) vardı. Elllerinde torba ve poşetleriyle gelen çocukları o sokakta bir araya getirip günün anlam ve önemini bilip bilmediklerini sordum. Bilen çıkmadı. Şivlilik adını biliyorlardı ama niçin toplandıklarını bilmiyorlardı. Ve daha da acısı şivliliğin tekerlemesini bileni bile yoktu. Onlara anlayabilecekleri bir dil ile konuyu aktarıldıktan sonra sıra tekerlemeye gelmişti. Önce ben bu tekerlemeyi bir defa notasına (!) bağlı kalarak söyledim. Sonrasında ise mısra mısra tekrar ettik. Ben birinci mısraı söylüyorum, sonra hep birlikte tekrar ediyoruz. Sonunda ise topluca tekrar ediyor, kapıların yolunu tutuyorduk.

Şivliliğin ruhunu ve tekerlemesini bilmeden kapı kapı dolaşmak hoş bir olay değildi.

Başka bir yıl bu merasimimizi, bizim o yıllarda oturduğumuz Şeyh Sadreddin Mahallesi’ndeki Kardeşler Apartmanı’nın son katında (altıncı kat) gerçekleştirmiştik. Rahmetli anem Zeliha Sakaoğlu o günlerde bizde kalıyordu. Apartmanımızın kapıcısı olmadığı için çocuklar en üst kata kadar gelebiliyorlardı. Anneciğim çocukların torba ve poşetlerine bir şeyler koyarken çektiğimiz fotoğraf ve video da olayı belgeliyordu.

O yıllarla ilgili başka çekimlerimizde de vardı. Belki onların hatıralarını da başka bir yazımızda dile getirebileceğiz.

Günümüze gelince... Adı eskiden Melikşah olan mahallemiz şimdi, birkaç yıldan beri Aşkan Mahallesi olarak biliniyor. Biz, 2006 yılından beri burada oturuyoruz. Sitemizin iki dış giriş kapısı ve dört de apartman kapısı bulunmaktadır. Bizim sitemizde şivlilik şu şekilde yaşatılmaktadır. Birkaç gün önceden 40 kişilik komşulardan apartman görevlisi aracılığıyla bir miktar para toplanır. Görevlimiz o parayla şivlilik günü dağıtılacak olan çeşitli yiyecekleri alır ve kapılarımızın birini önünde açtığı sergi ile gelenleri ağırır. Biz de son yıllarda ağırılan-

Selçuklu Belediyesi tarafından hazırlanan Selçuklu Şivlilik Çocuk Festivali beş gün sürdü. Festivale 535 bin 118 kişi katılarak tarihi bir rekora imza atıldı. Selçuklu Belediye Başkanı Ahmet Pekyatırmacı, önümüzdeki yıl da festivalin düzenleneceğinin müjdesini verdi.

Konya'ya özgü bir gelenek olan Şivlilik kültürünün yaşatılması amacıyla bu yıl da 100 bin çocuğu Şivlilik hediyeleri verilecek. Şivlilik başvurusu 1 Şubat itibariyle başladı, başvurular "şivlilik.konya.bel.tr" adresinden yapılacak. Şivlilik Günü olan 3 Şubat Perşembe günü hediyeler teslim edilecek. (02 Şubat 2022)

lar arasında idik. Amacımız gelen çocuklara ve miniklerin annelerine şivlilik tekerlemesini bilip bilmediklerini sormak oluyordu. Bilene rastlamadık. Umudumuz 2023 yılının şivliliğine kaldı.

Ayrıca şivliliğin Büyükşehir ve Selçuklu Belediyelerince büyük boyutlarla törenleri ve hediyeleriyle ele alınması elbette sevindiricidir. Gazete haberli ve pano duyuruları bu etkinliklerin en güzel işaretleridir. Bu yılın zirve yapan etkinliklerinin her yıl sürmesini diliyoruz. Ayrıca böylesi canlı kutlamaları düşünüp gerçekleştiren ilgililere de teşekkürü bir borç biliyoruz.

Yazımızda şivlilik ile ilgili bilgi ver-

meyi düşünmedik. Yukarıda anılan kaynaklardan Sayın Işık'ın ansiklopedi maddesine ulaşırsa olay kendiliğinden aydınlığa kavuşacaktır.

Şivlilik tekerlemesinin değişik söylenmiş şekillerini de işittiğimiz günler olmuştu. Onlardan birini, küçük bir değişiklikle karışımıza çıkarını aşağıya alıyoruz.

*Şivli şivli şişirmiş,
Erken kalkan bişirmiş.
İki çörek, bir börek,
Bize Namazlık gerek.*

Not: Şivlilik konusu gündeme gelince ele alınan kavramlardan biri de **bişi** olmaktadır. Ali Işık Bey'in Konya ağzı ile ilgili kitabından bu konu ile ilgili olan satırları da sunmayı yararlı buluyorum.

Bişi: Konya'da recep ayının ilk perşembe günü dağıtılmaya çaba gösterilen mayalı hamurun kızgın şırlan yağında pişirilmesiyle yapılan ve yufkaya sarılan hamur işi yiyecek. (*Konya Ağzı ve Söz Dağarcığı*, Konya 2020, 110)

ŞİVLİLİK

Tayyar YILDIRIM

Dolaştım yurdumu, gezdim yöremi,
Yok idi benzeri, tekti Şivlilik.
Sordum, soruşturdum "Bu bir töre mi?"
Bir başka bölgede yoktu Şivlilik.

O özeldi, eşi yoktu dünyada,
İsmi aradım çıktı Konya'da,
Rastladı çocuklar ona rüyada,
Hepsine nazarlık taktı Şivlilik.

Tarihten süzülüp gelmiş ilime,
Tadı damağımdan düşer dilime,
Geçmişten bir heybe aldım elime,
Maziden atiye aktı Şivlilik.

Anlamı "kandilmiş", tahminler öyle,
"Menşei belirsiz", hikâye böyle...
Heybe boş kalmadı, daldırdım şöyle
Göründü, sahneye çıktı Şivlilik.

Regaip Gecesi, yani ilk namaz,
Dualar yükselir, edilir niyaz,
Çocukları yine hep avaz avaz
Bu yıl da sokağa döktü Şivlilik.
(03 Şubat 2022)

CUMHURİYET DÖNEMİNDE BAŞKUYU

Ali IŞIK

Bu makale, doğduğum köy olan Başkuyu'nun tarihine dair kaleme aldığım ikinci yazıdır. İlk "Başkuyu Köyünün Kuruluşu" başlığıyla 2014 yılında *Merhaba* (Konya) gazetesinin haftalık kültür eki olan *Akademik Sayfalar*'da yayımlanmıştı (C. XIV, S. 17/28 Mayıs, s. 259-264). Mezkûr makale, asırlarca kışlak-yazlak arasında geçen mütemediyen hareket hâlindeki hayatların 122 yıl önce sona erdiği bir hikâyesiydi bir bakıma. Bu makale de Başkuyu'nun 122 yıllık yerleşik hayatının serüvenidir.

İlk makalemizi okuyanlar bileceklerdir: Başkuyu, Devlet-i Âliye Dâhiliye Vekâletinin izniyle 15 Muharrem [1]318/1 Mayıs [1]316 [15 Mayıs 1900] tarihinde resmen kurulmuştu (Işık 2014: 262). Konya merkez kazasına bağlı Saidili nahiyesine bağlı olarak kurulan Başkuyu'nun, ülke Cumhuriyet Dönemine girdiğinde de bu durumunu koruduğu görülmektedir. Fakat ilerleyen yıllarda Konya'da yeni yeni ilçelerin kurulması Başkuyu'nun idari dağılımdaki yerini de etkilemiş; Saidili/Kadınhanı'ndan sonra, ilçe yapılan Cihanbeyli, ardından da Yunak ilçelerine bağlanmış, nihayetinde -sakinlerinin arzusuyla- tekrar Kadınhanı ilçesi sınırlarına dâhil

edilmiştir. Bu girişten sonra şimdi Başkuyu'nun yaşadığı bu sürecin ayrıntılarına geçebiliriz.

Başkuyu'nun Cihanbeyli'ye Bağlanması

Cihanbeyli ilçesi, 26 Haziran 1926 tarihli ve 404 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 877 Sayılı Teşkilatı Mülkiye Kanunu ile kurulmuştur (s. 1566). Başkuyu'nun bu yeni kurulan ilçeye -olanca gayretimize rağmen- hangi tarihte bağlandığına dair bir belge ve bilgiye ulaşabilmemiş değiliz. Başkuyu'nun Cihanbeyli'ye bağlanması hususundaki aktaracaklarımız tamamen kendi tahminimizde dayalıdır.

Şunu hemen ifade edelim Başkuyu, Cihanbeyli ilçesinin kuruluşunda bu ilçeye bağlanmış değildir. Zira Cihanbeyli ilçesinin kuruluşundan iki yıl sonra İçişleri Bakanlığı Nüfus Genel Müdürlüğüne yayımlanan "Köylerimizin Adları" isimli kitapta Başkuyu, daha Saidili kazasına bağlı görünmektedir (Anonim 1928: 849).

1929 yılında 21 Teşrinisani [Kasım] tarihli ve 1351 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 27 Ekim tarihli kararname ile Konya'da yeni nahiyeler kurulması yanı sıra ilçeler ara-

Başkuyu'da
eski bir ev
(Ananevi
mimari)

Başkuyu Meydanı

sında da yeni düzenlemeler yapılır. Konya mahallî tarihine bir katkı olması düşüncesiyle bu kararname maddelerini aynen aktarıyoruz:

“Dahiliye Vekâletinden:

1- Konya vilâyetinin merkez kazası dahilinde: Hatıp, Tömek, Yarma, Obruk ve Akşehir kazası dahilinde: Tuzlukçu, Turgut Reis ve **Kadınhanı** kazası dahilinde: **Sarayönü**, **Kurthasanlı** ve Seydişehir kazası dahilinde: Çavuş, Çetmi ve Sultanîye kazası dahilinde: Beyviran ve Ereğli kazası dahilinde: Zanapa ve Karaman kazası dahilinde: Kılbasan, İlisire, Bucakkaşla ve Bozkır kazası dahilinde: Hocaköy, Ahurlu ve Ermenak kazası dahilinde: Kazancı ve Ilgın kazası dahilinde: Aşağıcığıl [Aşağıcığıl] ve Beyşehir kazası dahilinde: Manastır ve Hadım kazası dahilinde: Gerez ve **Cihanbeyli** kazası dahilinde: **Sülüklü** namlarıyla tam teşkilâtli olarak yeniden 23 nahiyeye teşkil edilmiştir.

2- Bu teşkilât münasebetile **Cihanbeyli** kazasına merbut **Yunak** nahiyesi mezkûr kazadan alınarak **Akşehir** kazasına ve Konya merkez kazasına merbut **Mürselifendi** nahiyesi Cihanbeyli kazasına ilhak edilmiş ve bu kaza merkezi Mürselifendi nahiyesinin merkezi olan **İnevine** ve bu nahiyeye merkezi de **Böğrüdellik** namıyla yadedilmek üzere Cihanbeyli kazasının merkezi bulunan **Reşadiyeye** naklolunmuştur.

3- Bu Kararname hükmünü icra-

ya Dahiliye Vekili memurdur.”⁽¹⁾

Bu kararnamede bizi asıl ilgilendiren 2. maddedir. Çünkü 1910 yılı Ekim ayı başlarında “Reşadiye” adıyla kurulan (Arabacı 2010: 422) köy, anılan kararnameyle “Böğrüdellik” adını aldığı gibi hem de Cihanbeyli kaza merkezi olmuştur. Tahminimize göre Başkuyu bu kararname üzerine, 1929-30 yıllarında, yeni kurulan Sülüklü nahiyesine, dolayısıyla da merkezi Böğrüdellik olan Cihanbeyli ilçesine bağlanmış olmalıdır.⁽²⁾

Böğrüdellik nahiyesi, 5 Temmuz 1934 tarihli ve 10595 Sayılı Kararname⁽³⁾ ile lağvedilir ve kendisine bağlı köyler çeşitli nahiyelere dağıtılır. Başkuyu da bu kararname ile Sülüklü nahiyesine bağlanır. Bu kararnamenin “esbabı mucibe”si şöyle belirtilmiştir:

“Konya vilâyetinin Cihanbeyli kazasına bağlı Böyrödellik⁽⁴⁾ nahiyesinin hali hazır teşkilâtıyla idamesinde bir faide mevcut olmadığı gibi ilğasında da bir mahzur bulunmadığından sözü geçen nahiyenin lağvıyla bu nahiyeye merbut [bağlı]

(1) Mezkûr kararnamenin altında Reiscumhur olarak Gazi M. Kemal, başvekil olarak İsmet İnönü, dâhiliye vekili olarak da Şükrü Kaya'nın imzaları vardır.

(2) Bu tarihin üzerinden çok geçmeden Konya-Ankara yolunun yapılması üzerine Mürselifendi bucağı, Cihanbeyli'ye dönüştürülerek ilçelik buraya alınıp Reşadiye [Böğrüdellik] de yeni ilçeye bağlanır (Arabacı 2010: 424).

(3) Bu kararnamenin de altında Reiscumhur Gazi M. Kemal, başvekil İsmet İnönü ve dâhiliye vekili Şükrü Kaya'nın imzaları vardır.

(4) Metnin imlası korunmuştur.

T. C. Cumhuriyet Halk Partisi
Dahiliye Vekâleti
V.İ. U. M.
S. 2. M.
2
Sayı

Halkın: _____

Kararname № 10595

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Maddesi 1 - Konya vilâyetinin Cihanbeyli kazasına bağlı Böyrüdelik nahiyesi lağvedilmiştir .

Maddesi 2 - Bu nahiyyeye bağlı köyler ilâkik etvelde gösterilen - kaza ve nahiyyelere bağlanmıştır .

Maddesi 3 - Bu kararın icrasına Dahiliye vekili memurdur .

5-7-1953 tarihinde
Başvekil *Şeyh M. H. H. H.*
Dahiliye vekili *S. Kaya*

030 11 1 83 15 16

T. C. Cumhuriyet Halk Partisi
Dahiliye Vekâleti
V.İ. U. M.
S. 2. M.
2
Sayı

Halkın: _____

Konya vilâyetinin Cihanbeyli kazasına bağlı Böyrüdelik nahiyyesine merbut köylerin yeniden bağlandığı yerleri gösterir cetvel

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Bağlandı ve yerin adı	Bağlanan köyün adı
Cihanbeyli kazasına	Kuyulu Zebir
	Çeşmeli Zebir
	Kendi oğlu
	Böyrüdelik
Cihanbeyli kazasının Yenice oba nahiyyesine	Kelhasan
Cihanbeyli kazasının Sülüklü nahiyyesine	Boyalı
	Karabıyık
	Başkuyu

030 11 1 83 15 16

(Belge Nu. 1a-b)

köylerden Kuyulu Zebir, Çeşmeli Zebir, Kadı oğlu ve Böyrüdelik köylerinin Cihanbeyli kazasına ve Kelhasan köyünün Cihanbeyli kazasının Yeniceoba nahiyyesine ve Boyalı, Karabıyık ve **Başkuyu** köylerinin de yine bu kazanın **Sülüklü** nahiyyesine rapt ve ilhakları hakkında Konya vilâyeti umumî meclis ve idare heyetince ittihaz olunan kararlar vilâyet idaresi kanunun[un] ikinci maddesine uygun bulunduğundan bağlı kararname tanzim olunmuştur.” (BCA, 30-11-1-0/87-19-16/05.07.1934) (Belge Nu. 1a-b)

Başkuyu'nun Yunak İlçesine Bağlanması

Yunak ilçesi, 3 Mart 1953 tarihli ve 8349 sayılı *Resmî Gazete*'de yayımlanan 27.02.1953 tarihli ve 6068 sayılı “Yeniden 22 Kaza Kurulması Hakkında Kanun” ile kurulmuştur. Yine bu kanun doğrultusunda kendisine bağlanan 40 köyün

arasında **Başkuyu** da yer alır. Yunak'a bağlanan köyler listesinde bizim için ilgi çekici olanı bağlı olduğumuz Sülüklü nahiyyesinin de köy statüsünde yer almış olmasıdır.

Başkuyu'nun, kuruluşları sonrası önce Cihanbeyli, sonra Yunak ilçelerine bağlanması akla ve hakikate aykırı bir karardır. Zira bir köyün -gerek resmî gerekse gayiresmî- en fazla irtibata geçeceği yer, bağlı olduğu il merkezidir. Dolayısıyla o köy, kendisini il merkezine yaklaştıracak bucak ve ilçelere bağlanmalıdır. Oysa Cihanbeyli hele de Yunak ilçesi Başkuyu'nun konumu itibarıyla çok sapa yerdelerdi. Başkuyu sakinlerinin Cihanbeyli'ye bağlanmalarına bir itirazları olup olmadığını resmî belgelerden takip edemiyoruz. Lakin Yunak'a bağlanmalarına hemen itiraz edilmiş; üzerinden bir yıl geçmeden hükümetçe bu itirazları dikkate alınarak Başkuyu, Kurthasanlı nahiyyesine, dolayısıyla Kadınhanı ilçesine bağlanmıştır.

Başkuyu'nun Kadınhanı İlçesine Bağlanması

1953 yılında Başkuyu sakinlerinden bir grup, Konya Valiliğine, Yunak'a bağlı Sülüklü nahiyesinden alınarak Kadınhanı'na bağlı Kurthasanlı nahiyesine bağlanmalarına dair bir başvuruda bulunurlar. Konya Valiliği bu başvuruyu Dâhiliye Vekâletine [İçişleri Bakanlığı], anılan vekâlet de Başvekâlete havale eder. Neticede, kabul gören bu başvuru reiscumhur, başvekil ve dâhiliye vekilinin onayından sonra hayata geçirilir. Bu başvuru, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)'ndeki belgelere göre şu süreçten geçmiştir:

"T.C. DÂHİLİYE VEKÂLETİ
İller İd. G.M.
2. Ş. M.
Sayı: 22102/40-122/5826

Özü: Yunak kazasına bağlı Başkuyu köyünün Kadınhanı kazasına bağlanması H.

Yüksek Başvekâlete
Konya vilayeti Yunak kazasının Sülüklü nahiyesine bağlı Başkuyu köyünün kendisine bağlı Altınova Devlet Üretim Çiftliği ile birlikte Kadınhanı kazasının Kurthasanlı nahiyesine bağlanmasına dair hazırlanan karar ve esbabı mucibe laiyhası ilişik olarak sunulmuştur.

Gereğine yüksek müsaadelerini saygılarımla arz ederim. 21/5/954 Dâhiliye Vekili/İmza⁽⁵⁾

*

Eki:
ESBABI MUCİBE LAYİHASI

Konya vilayeti Yunak kazasının Sülüklü nahiyesine bağlı Başkuyu köyünün; bağlı bulunduğu Yunak kazasına (85) km ve Sülüklü nahiyesine (27) km mesafede olmasına karşı Kadınhanı kazasına (52) km

ve bu kazaya bağlı Kurthasanlı nahiyesine ise (42) km mesafede olup, Yunak kazasına nazaran (33) km yakın bulunduğu ve (845) nüfusa malik olan bu köy halkının iktisadî ilgileri ve günlük münasebetleri tamamen Kadınhanı kazası ile bulunmakta ve Yunak kazası ile olan ilgilerinin ise yalnız resmî işlerine münhasır kaldığı ve bu yüzden birçok zorluklarla karşılaşmakta olduklarından adı geçen köyün her suretle münasebeti bakımından Kadınhanı kazasının Kurthasanlı nahiyesine bağlanması haltın müracaatı üzerine İdare Heyetinin 23/10/953 gün ve 838 sayılı, Genel Meclisin 6/1/954 tarih ve 20 sayılı mütalaalarına dayanılarak adı geçen Valilikten teklif edilmiştir.

Vekâletimizce yapılan incelemede; Başkuyu köyünün kendisine bağlı Altınova Devlet Üretim Çiftliği ile birlikte Yunak kazasının Sülüklü nahiyesinden alınarak Kadınhanı kazasının Kurthasanlı nahiyesine bağlanması yerinde görülmüş ve işlemi de İl İdaresi Kanunu hükümlerine uygun bulunmuş olduğundan ilişik kararı ona göre düzenlenmiştir.

*

KARAR/26964

Birinci Madde- Konya vilayeti Yunak kazasının Sülüklü nahiyesine bağlı Başkuyu köyü kendisine bağlı Altınova Devlet Üretim Çiftliği ile birlikte Kadınhanı kazasının Kurthasanlı nahiyesine bağlanmıştır.

İkinci Madde- Bu kararı Dâhiliye Vekili yürütür. 27 Mayıs '954

REİSİCUMHUR/İmza⁽⁶⁾

Başvekil/İmza⁽⁷⁾ Dâhiliye Vekili/İmza" (BCA, 30-11-1-0/245-20-20/27.05.1954)

(6) İsimli olan bu imza Celal Bayar (1883-1986)'a aittir.

(7) İsimli olan bu imza da [Ali] Adnan [Ertekin] Menderes (1899-1961)'e aittir.

(5) İsmi belirtilmeyen bakan Namık Gedik (1911-27.05.1960) olsa gerekir.

Başkuyu ile Sarıkaya Köyleri Sınırının Yeniden Düzenlenmesi

BCA'da Başkuyu'ya yönelik yaptığımız belge taramasında rastladığımız son belge Başkuyu ile Sarıkaya köylerinin, dolayısıyla da Kadınhanı ve Yunak ilçeleri sınırının yeniden düzenlenmesine ilişkin olanıydı. 18 Nisan 1956 tarihli ve 28810 sayılı kararlar hükme bağlanan anlaşmazlığın "Gerekçe" ve "Karar" metinlerini aynen aktarıyoruz⁽⁸⁾:

"GEREKÇE

Konya Vilâyeti Kadınhanı Kazası Kurthasanlı Nahiyesine bağlı Başkuyu ile, Yunak Kazası Sülüklü Nahiyesine bağlı Sarıkaya köyü bölgesindeki iki Kaza arası sınır anlaşmazlığı sözü geçen köy muhtarlarının 6/6/1955 tarihli mazbatasile ve anlaşmaları suretile,

Doğudan başlayarak Adadağı namı ile maruf Kınalıdağ ve Şehitler tepesi ve Baş Kuyululara ait Taş ocağı ve Batıya dönülerek Küçük mağaradan Kartal tepesi ve Bozbey (Bozeyer) Kalesini takiben belmece hududundan nihayete eren hat olarak tesbiti istenilmiş, Konya Vilâyet İdare Hey'etinin 12/9/1955 T. ve 795 sayılı ve Genel Meclisin 4/1/1956 T. ve 17 sayılı kararlarıyla iki köy, dolayısıyla iki Kaza arası sınırın iki köy muhtar ve ihtiyar Hey'etlerinin teklifi veçhile kabulü mutalâa edilmiştir.

Vekâletimizce yapılan incelemede:

Konya, Vilâyeti Kadınhanı Kazası Kurthasanlı Nahiyesine, bağlı Başkuyu köyü ile, Yunak Kazası Sülüklü Nahiyesine bağlı Sarıkaya köyü bölgesindeki iki Kaza arası sınır, ilişik krokisinde gösterildiği veçhile ve tarafların karşı taraf sınırında kalan Genel ve özel hakları mahfuz kalmak şartı ile, ilgili köy temsilcilerinin anlaşmaları ve Vilâ-

yet yetgili kurullarının da kabul etmiş oldukları sınır hattı yerinde görülmüş ve işlemleri de İl İdaresi kanununa uygun bulunduğundan ilişik kararı düzenlenmiştir."

*

"KARAR/28810

Birinci Madde- Konya Vilâyeti Kadınhanı Kazası Kurthasanlı Nahiyesine bağlı Başkuyu köyü ile, Yunak Kazası Sülüklü Nahiyesine bağlı Sarıkaya köyü bölgesindeki iki Kaza arası sınır, ilişik krokisinde gösterildiği veçhile;

(Adadağı namı ile maruf Kınalıdağ ve Şehitler tepesi ve Başkuyululara ait Taşocağı, Küçük mağaradan Kartal tepesi ve Bozbey "Bozeyer" kalesini takiben Belmece hududunda nihayete eren hat) olarak belirtilmiştir.

Tarafların karşı taraf sınırında kalan Genel ve özel hakları mahfuzdur.

İkinci Madde- Bu Kararın icrasına Dahiliye Vekili Memurdur.

REİSİCUMHUR/İmza

Başvekil/İmza Dahiliye Vekili/İmza⁽⁹⁾ (Harita Nu. 1)

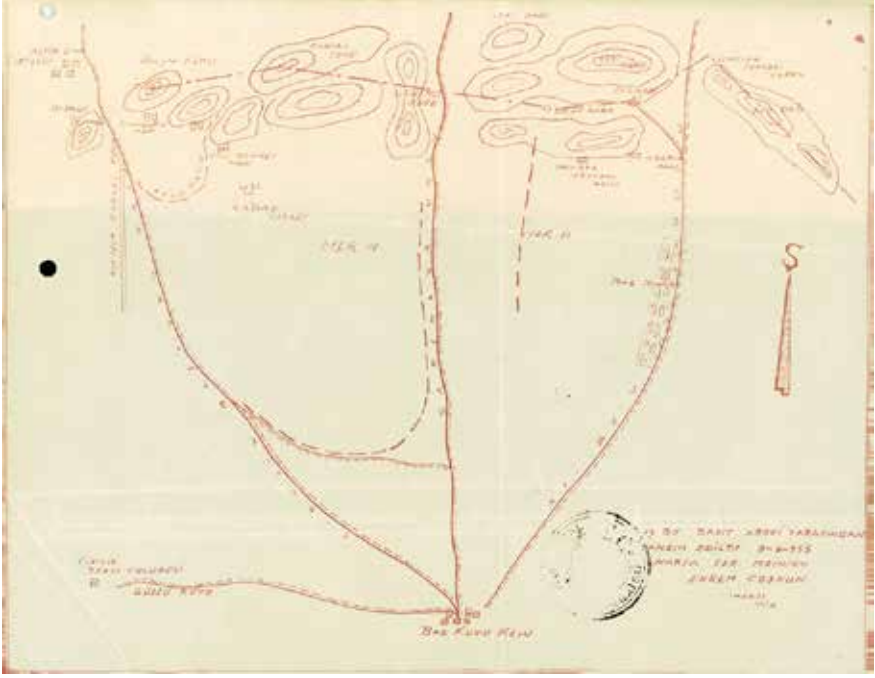
Başkuyu'nun Köyünün Belde ve Mahalle Olması

Başkuyu Belediyesi: 1900 yılında resmen köy ilan edilen Başkuyu'nun ilerleyen yıllarda nüfusu oldukça artmış, bu durum da bir statü değişikliğini gerektirmiştir. Nihayet, 6 Kasım 1991 tarihli ve 21043 sayılı *Resmî Gazete*'de yayımlanan -ve 1580 sayılı Kanunun 7469 sayılı Kanunla değişik 7'nci maddesi uyarınca- 2 Kasım 1991 tarih ve 91/38752 sayılı hükümet kararnameyle belediye teşkilatı kurulmasına karar verilmiştir⁽¹⁰⁾.

(9) Bu kararda imzası bulunanlar sırasıyla Celal Bayar, Adnan Menderes ve İbrahim Etem Menderes (1899-1992)'tir.

(10) Bu kararnamenin altında Cumhurbaşkanı

(8) Belgelerin imlası korunmuştur.

Başkuyu ile Sarıkaya köylerinin sınırlarını gösteren harita

Hükümetin bu kararının ardından 7 Şubat 1992 tarihli ve 21135 sayılı *Resmî Gazete*'de yayımlanan Yüksek Seçim Kurulu Kararı doğrultusunda yapılan 7 Haziran 1992 Mahallî İdareler Ara Seçimi sonrası **Başkuyu Belediyesi** fiilî olarak hayata geçmiştir.

Başkuyu'da Belediye Başkanlığı Seçimleri: Başkuyu, 20 yıllık belediyelik sürecinde biri ara olmak üzere dört genel seçim süreci yaşamıştır.⁽¹¹⁾

27 Mart 1994 Mahallî İdareler Genel Seçimi

Parti	Oy	%
DYP	384	41,16
MHP	238	25,51
RP	298	31,94
SHP	13	1,39

Kazanan Parti: (DYP)

Turgut Özal, Başbakan Mesut Yılmaz ve İçişleri Bakanı Sabahattin Çakmakoglu'nun imzaları bulunmaktadır.

(11) 7 Haziran 1992 Mahallî İdareler Ara Seçimi'nde ipi göğüsleyen Yaşar Köken (DYP), Başkuyu'nun ilk belediye başkanı olmuştur.

Seçmen Sayısı: 992

Katılım: %98,79

Yaşar Köken belediye başkanı

(https://www.yerelnet.org.tr/belediyeler/belediye_secimsonuclari.php?yil=1994&belediyeid=127895, 28.06.2018/22.58)

*

18 Nisan 1999 Mahallî İdareler Genel Seçimi

Parti	Oy	%
ANAP	117	11,29
DSP	25	2,41
DYP	207	19,98
FP	378	36,49
MHP	309	29,83

Kazanan Parti: (FP)

Seçmen Sayısı: 1.131

Katılım: %93,81

Belediye başkanı Ziya Akça

(https://www.yerelnet.org.tr/belediyeler/belediye_secimsonuclari.php?yil=1999&belediyeid=127895, 28.06.2018/23.06)

*

28 Mart 2004 Mahallî İdareler

Genel Seçimi

Parti	Oy	%
AKPARTİ	378	42,19
CHP	11	1,23
GP	1	0,11
SP	14	1,56
MHP	10	1,12
BAĞIMSIZ	482	53,79

Kazanan Parti: (AKPARTİ)
Seçmen Sayısı: 1.057
Katılım: %88,55
Belediye başkanı Ziya Akça
(https://www.yerelnet.org.tr/belediyeler/belediye_secimsonuclari.php?yil=2004&belediyeid=127895, 28.06.2018/23.15)

*

29 Mart 2009 Mahalli İdareler Genel Seçimi

Parti	Oy	%
AKPARTİ	270	39,42
BBP	2	0,29
CHP	1	0,15
DP	296	43,21
MHP	10	1,12
SP	8	1,17

Kazanan Parti: (DP)
Seçmen Sayısı: 764
Katılım: %92,54
Belediye başkanı Muammer Sarı⁽¹²⁾

(https://www.yerelnet.org.tr/belediyeler/belediye_secimsonuclari.php?yil=2009&belediyeid=127895, 28.06.2018/23.19)

Başkuyu Mahallesi:
06.03.2008 Tarih ve 5747 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un Geçici 1. Maddesi'ne göre Başkuyu belediyelik olmaktan çıkarılıp köye; 12.11.2012 Tarih ve 6360 Sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun

Hükümünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'la da Kadınhanı ilçesine bağlı bir mahalleye dönüştürülmüştür.

Başkuyu Muhtarlığı Tarihçesi: Osmanlı nüfus kayıtlarına göre Başkuyu karyesi (köyü) muhtarı 1320/1904 yılında Buhurcu oğlu Hasan Ağa (Buhurcu), ikinci muhtar ise Ak Molla oğlu Mehmet Ağa (Vural)'dır (Ceran 1995: 61). Bu tarihten sonra 1936 yılına gelinceye değin köyde muhtarlık yapanlara dair -şimdilik- bir belge/bilgi mevcut değildir. Rivayete göre 1936 yılından önce köyde muhtar seçimi yapılmamakta, köyün muteber bir kişisi bu görevi yürütmekteydi. Köyde seçimle işbaşına gelmiş bir muhtarlık teşkilatı oluşmadan önce bir süre de Kurthasanlı nahiye müdürü köyü yönetmiştir.

Geçmişten Günümüze Başkuyu Muhtarları:

- 1- Buruk Bayram Tuncel (1936-1940)
- 2- Hasan Akça (1940-1944)
- 3- Hacı Mustafa Aksakal (1944-1948)
- 4- Hacı Osman Ünver (1948-1952)
- 5- Hacı Mustafa Gürel (1952-1956)
- 6- Hüseyin Ünsal (1956-1960)
- 7- Hasan Ünsal (1960-1962)
- 8- İsa Aksakal (1962-1964)
- 9- Ahmet Tuncel (1965-1983)
- 10- İbrahim Sarı (1983-1992)
- 11- Yaşar Köken (1992-1994)
(Belediye başkanlığı ile birlikte)
- 12- Muttalip Kiyak (1994-1999)
- 13- Nevzat Acar (1999-2004)
- 14- Abdil Karataş (2004-2014)
- 15- Ali Sarı (2014-2019)
- 16- Şaban Sarı (2019-...)
(Ceran 1995: 62; Komisyon 2015: 70-71)

Cumhuriyet Döneminde Başkuyu'nun Nüfusu

Tespit edebildiğimiz kadarıyla yıllara göre Başkuyu nüfusu aşağı-

(12) Muammer Sarı bilahare DP'den istifa ederek AK Parti'ye geçmiştir.

daki çizelgede gösterilmiştir:

Yıl	Erkek	Kadın	Toplam
1935			542 ¹
1953			845
1967	1047	812	1859 ²
1973			1660 ³
1984			1833 ⁴
2007	518	484	1002
2008	469	464	933
2009	610	556	1166
2010	472	472	944
2011	414	425	839
2012	394	399	793
2013			760
2014			691
2015			683
2016			649
2017	315	300	615
2018			665
2019			591
2020			602
2021			587

(<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>)

Tabloya göre; iskânından 1980 ortalarına kadar nüfusu sürekli artan Başkuyu'nun, bu tarihten itibaren nüfusunda düzenli bir düşme izlenmektedir. Bu sürekli nüfus kaybının sebepleri ağırlıklı olarak ekonomik ve sosyolojik boyutludur. Başlı başına bir uzmanlar çalışmasını gerektiren bu konuyu uzmanlarına havale ederek makalemizin kapsamı dışında tutuyoruz.

Sonuç

Günümüzde mahallî ve ferdi tarih araştırmaları oldukça değer kazanmıştır. Biz de bu doğrultuda doğduğumuz köyün tarihine bir katkı yapmayı amaçladık. Bu amacı gerçekleştirirken mahallî tarihlerin millî tarihin bir cüzü olduğunu da açık gördük.

İlk bakışta, bu makale, Başkuyu'nun mahallî tarihini ele alma açısından yeterli görülebilir. Lakin bize göre bu makale Başkuyu'nun fert

tarihleriyle birlikte ancak değerini bulabilir. Biz, *Konya Ansiklopedisi* çalışmaları esnasında bu konuya el atıysak da yeterli değildir hiç kuşkusuz. Bize göre hiç vakit kaybetmeden, Başkuyu'daki her sülaleden en az bir kişinin, hatırlayabildikleri sülale büyüklerinden başlamak üzere ölen ve yaşayan sülale mensuplarının fert fert hayat hikâyelerini kayda almaları elzemdir. Bunu yapacak mürekkep yalamışlarımızın sayısı hiç de az değildir.

KAYNAKÇA:

ANONİM (1928), *Soñ Teşkilât-ı Mülkiyyede Köylerimizin Adları*, (Türkiye Cumhuriyeti Dâhiliye Vekâleti Nüfus Müdüriyet-i Umûmiyyesi Neşriyatı, Nu. 3), İstanbul: Hilâl Matbaası.

_____ (1937), *Genel Nüfus Sayımı (20 İlkteşrin 1935) / Köyler Nüfusu*, (Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü), İstanbul: Hüsnütabiat Basımevi.

ARABACI, Caner (2010), "Böğrüdelik", *Merhaba/Akademik Sayfalar*, C. X, S. 27 (20 Ekim), s. 422-425.

CERAN, Ahmet Şeref (1995), *Konya-Kadınhanı Başkuyu Kasabası*, Konya: Damla Ofset Matbaacılık.

İŞİK, Ali (2014), "Başkuyu Köyünün Kuruluşu", *Merhaba/Akademik Sayfalar*, C. XIV, S. 17 (28 Mayıs), s. 259-264.

KOMİSYON (2015), "Kadınhanı Başkuyu/Tarihçesi ve Sosyo-Ekonomik Yapısı", (Ed. Servet Çolak), Konya (Basılmamış Çalışma).

RESMÎ GAZETE, 26 Haziran 1926/Cumartesi, S. 404, s. 1566.

_____, 21 Teşrinisani [Kasım] 1929/Perşembe, S. 1351, s. 8519.

_____, 3 Mart 1953/Salı, S. 8349, s. 5706.

_____, 6 Kasım 1991/Çarşamba, S. 21043, s. 20.

_____, 7 Şubat 1992/Cuma, S. 21135, s. 26.

Arşiv Belgeleri:

BCA, Yer: 30-11-1-0/87-19-16, Tarih: 05.07.1934-00.00.0000

BCA, Yer: 30-11-1-0/245-20-20, Tarih: 27.05.1954-00.00.0000

BCA, Yer: 30-11-1-0/258-23-17, Tarih: 18.04.1956-00.00.0000

(Footnotes)

1 20 Kasım 1935 tarihinde yapılan nüfus sayımı sonucu (Anonim 1937: 53). Bu tarihte Cihanbeyli kazası, Sülüklü nahiyesine bağlı olan köyün adı anılan belgede sehven "Beş Kuyu" olarak yazılmıştır.

2 *Konya İl Yıllığı*, 1967: 105.

3 Ayrıca bu yılda köy 240 hanedir (*Cumhuriyetin 50. Yılında Konya İl Yıllığı*, 1973: 158)

4 *1984 Sonrası Konya*, 1984: 57.